

**РОЗДІЛ 1 «ТРУДОВЕ ПРАВО» ТА «ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»**

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-01-01

Костогриз Я. О.

перший заступник керівника Солом'янської
окружної прокуратури міста Києва, кандидат
юридичних наук

**ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ТРУДОВОГО ПРАВА ЯК ЗАСАДНИЧА
ОСНОВА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ**

Стаття присвячена з'ясуванню загальноправових принципів трудового права України, як засадничих основ запобігання і протидії корупції. Встановлюється, що загальноправові принципи ті засадничі ідеї, які поширюють свою дію на всю систему права, а не лише на окрему галузь права, однак в рамках кожної конкретної галузі права набувають спеціальних характеристик. Спеціальні характеристики загальноправових принципів трудового права України засвідчують можливість розгляду цих засадничих ідей в якості ідейних основ правового режиму запобігання і протидії корупції в Україні. До таких принципів загалом прийнято відносити принципи верховенства права, законності, людиноцентризму, рівності, справедливості та ін. У рамках статті особлива увага приділяється саме принципам верховенства права, людиноцентризму та правової законності. Як засаднича основа запобігання і протидії корупції принцип верховенства права: по-перше, вимагає забезпечення правової визначеності виникнення, перебігу, призупинення, припинення, і навіть відновлення трудових відносин, і навіть правових статусів суб'єктів трудового права; по-друге, вимагає існування та забезпечення державою ефективних та доступних юридичних механізмів для захисту трудових прав громадян від довільних чи незаконних дій з боку інших фізичних чи юридичних осіб, а також з боку держави та суб'єктів громадянського суспільства; по-третє, вимагає недоторканності права; по-четверте, вимагає стану, за якого право комплексно захищається державою, зокрема, шляхом забезпечення позитивної та негативної юридичної відповідальності у сфері дії трудового права. Принцип правової законності, як засаднича основа запобігання і протидії корупції: по-перше, вимагає стану, за якого наявна безумовна відповідність основних законодавчих актів у сфері праці та зайнятості принципам та нормам права, а інших законодавчих, підзаконних актів та договорів (угод) – нормам основних законодавчих актів у сфері праці та зайнятості; по-друге, вимагає чіткості та передбачуваності норм чинного законодавства; по-третє, вимагає створення та забезпечення ефективною дією механізмів контролю та нагляду за виконанням правових норм у сфері праці та зайнятості; по-четверте, вимагає забезпечення у сфері праці та зайнятості умов, за яких усі суб'єкти трудового права будуть вважатися рівними перед законом. Як засаднича основа запобігання і протидії корупції принцип людиноцентризму: по-перше, вимагає визнання та захисту прав людини, а також поваги людської гідності; по-друге, вимагає забезпечення прозорості та відкритості процесів працевлаштування та інших кадрових процедур, а насамперед – тих, у яких може виявлятися корупція; по-третє, вимагає забезпечення соціальної безпеки працівників. У висновках узагальнюються

результати наукової розвідки.

Ключові слова: верховенство права, запобігання корупції, людиноцентризм, правова законність, принципи права, трудове право.

The article is devoted to clarifying the general legal principles of labor law in Ukraine as the fundamental basis for preventing and combating corruption. It is established that general legal principles should be considered basic legal ideas that extend their effect to the entire legal system, not just to a separate branch of law. However, within each specific branch of law, these principles acquire special characteristics. The special characteristics of the general legal principles of labor law in Ukraine indicate the possibility of considering these fundamental ideas as the ideological foundations of the legal regime for preventing and combating corruption in Ukraine. Such principles typically include the rule of law, legality, human-centrism, equality, justice, and others. Within the framework of this scientific article, special attention is paid to the principles of the rule of law, human-centrism, and legal legitimacy. As the fundamental ideological basis for preventing and combating corruption, the principle of the rule of law requires the following: firstly, it necessitates ensuring legal certainty in the emergence, course, suspension, termination, and restoration of labor relations, as well as the legal status of subjects of labor law. Secondly, it requires the state to provide effective and accessible legal mechanisms for protecting the labor rights of citizens from arbitrary or illegal actions by other individuals or legal entities, as well as by the state and civil society entities. Thirdly, it demands the inviolability of the law. Fourthly, it requires a state in which the law is comprehensively protected, particularly by ensuring both positive and negative legal liability within the scope of labor law. The principle of legality (or legal legitimacy), as a fundamental basis for preventing and combating corruption, requires the following: firstly, it necessitates a state in which the main legislative acts in the field of labor and employment unconditionally comply with the principles and norms of law, and other legislative acts, by-laws, and contracts (agreements) align with the norms of the main legislative acts in the field of labor and employment. Secondly, it requires clarity and predictability in the norms of the current legislation. Thirdly, it demands the creation and effective operation of mechanisms for controlling and supervising the implementation of legal norms in the field of labor and employment. Fourthly, it ensures conditions in the field of labor and employment where all subjects of labor law are considered equal before the law. As a fundamental basis for preventing and combating corruption, the principle of human-centrism requires the following: firstly, it necessitates the recognition and protection of human rights, as well as respect for human dignity. Secondly, it requires ensuring transparency and openness in employment processes and other personnel procedures, particularly those where corruption may manifest. Thirdly, it demands the assurance of social security for workers. The conclusions summarize the results of this scientific exploration.

Keywords: human-centrism, labor law, legality, prevention of corruption, principles of law, rule of law.

Постановка питання. Загальноправові принципи трудового права України відображають основні ідеї, що лежать в основі правової системи будь-якої сучасної держави. Аналізуючи сутність цих засадничих ідей можемо дійти висновку, що вони є нормативними орієнтирами та ціннісними координатами, що об'єктивують дух права загалом й у сфері праці та зайнятості, зокрема. За своїми властивостями загальноправові

засадничі ідеї спроможні забезпечити стабільність, справедливість та передбачуваність взаємодії суб'єктів трудового права, а відтак формують основу для запобігання та протидії соціально ризикованим діям працівників та роботодавців, а саме корупційним діям, сутність яких полягає у спотворенні правопорядку (насамперед, в сфері праці та зайнятості).

В окресленому контексті загальноправові принципи трудового права України постають в якості непорушних стандартів, які мають дотримуватися в усіх трудових відносинах як у приватному, так і в публічному секторі, як у типових, так і в нетипових формах організації трудових правовідносин. При цьому важливо наголосити, що зазначена група правових принципів насамперед служить концептуально-ідейною основою для формування та вираження предмета трудового права – трудових відносин. Саме у цих відносинах не лише на відплатній основі реалізується трудовий потенціал працівника, що впливає на соціальну безпеку держави, а й можуть проявлятися дії, мотивовані корупцією як з боку працівника, так і роботодавця. У зв'язку із цим, чим більшою мірою конкретні трудові відносини відходять від вимог загальноправових принципів трудового права, тим більшою мірою вони стають уразливими перед корупційними ризиками. Відтак, можемо констатувати необхідність вивчення загальноправових засад трудового права як основи для запобігання та протидії корупції в Україні.

Аналіз наукової літератури та раніше невирішені питання. На сьогоднішній день основні загальноправові принципи трудового права ще не розглядалися в якості засадничої основи запобігання і протидії корупції в Україні. Разом із тим, багатьма ученими та дослідниками вже розкривався трудо-правовий контекст цих загальноправових принципів, серед яких: Н.О. Бабич [1], В.Д. Белоусов [2], О.А. Дяченко [3], Ю.О. Остапенко [4], В.М. Павліченко [5], В.В. Єрмоєнко [6] та ін. науковці. Ґрунтуючись на наукових напрацюваннях цих ін. учених і дослідників можемо сформулювати актуальну наукову позицію стосовно ключових загальноправових принципів трудового права України як засадничих основ запобігання і протидії корупції.

Метою статті є з'ясування актуального змісту основних загальноправових принципів трудового права України, як засадничих ідей запобігання і протидії корупції. Для досягнення цієї мети слід виконати такі завдання: 1) розкрити характеристику загальноправових принципів та окреслити їх структуру; 2) проаналізувати основні загальноправові принципи трудового права, які є важливими засадничими основами запобігання і протидії корупції в Україні; 3) узагальнити результати наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу. Насамперед важливо відзначити, що загальноправовими принципами права виступають ті засадничі ідеї, які поширюють свою дію на всю систему права, а не лише на окрему галузь права. Для загальноправових принципів права в цілому характерним є те, що вони безпосередньо відображають ключові ідеї правопорядку, а тому пов'язують усі правові галузі в єдину систему права, забезпечуючи таким чином єдність правопорядку. При цьому, вкрай важливо зазначити, що зміст тих чи інших загальноправових принципів характеризується базовими та спеціальними характеристиками. Її ці спеціальні характеристики можуть у значній мірі відрізнятися (не заперечуючи у базові характеристики відповідного загальноправового принципу) залежно від галузі права, у якій загальноправові принципи застосовуються. Це означає, що, наприклад, такий загальноправовий принцип, як людиноцентризм характеризується однаковою базовим змістом у трудовому праві та у житловому праві,

проте, спеціальна характеристика цього принципу істотно відрізнятиметься у зазначених двох галузях права (адже цей принцип в різних правових режимах буде транслювати різні спеціальні вимоги). Також важливо відзначити, що до загальноправових принципів загалом прийнято відносити такі принципи, як верховенство права, законність, людиноцентризм, рівність, справедливість та ін. У рамках же нашої наукової розвідки ми зупинимося на наступних загальноправових засадничих ідеях, які найбільш показово відображають реальний потенціал запобігання та протидії корупції трудо-правовими засобами:

1) *принцип верховенства права*. На початку дослідження змісту принципу верховенства права важливо поринути у його феноменологічну основу, що передбачає аналіз вихідних засад і сутності верховенства права, і самого права. Цей аналіз дозволяє виявити те, від імені кого саме та в інтересах яких саме цілей реалізується відповідна воля, яка потім захищається ідеєю верховенства права. Аналізуючи різні інтерпретації права необхідно визнати відсутність універсального підходу серед вчених у розумінні як права, так і його верховенства. Вченими застосовують як авторські теоретичні підходи, так і усталені позитивістські, природно-правові та соціологічні підходи до аналізу сутності права [див., напр.: 7; 8]. Враховуючи напрацювання вчених з цього питання, можна відзначити, що з одного боку, сутність права може розглядатися як законодавчо закріплена воля домінуючої соціальної групи, яка має державну владу. З іншого боку, в ідеальному баченні сутність права є утвердження цивілізаційних цінностей та юридичних категорій, які відображають прагнення суспільства до загального добра і благополуччя окремого індивіда. В той же час, для більш вивіреного підходу до тлумачення сутності верховенства права доцільно розуміти право як динамічну систему правових норм та принципів, що ґрунтуються на універсальних цивілізаційних цінностях та адаптуються до поточних соціальних змін. У сукупності вони забезпечують необхідний баланс між владними інтересами, суспільним та індивідуальним благом, а також культивують комплексні умови для втілення людиноцентризму та правової законності, а разом із тим – справедливості, рівності та захисту основних прав та свобод людини і громадянина. Отже, з огляду на викладене, верховенство права – це принцип, яким всі суб'єкти права без винятку (включаючи і держава) підпорядковуються і керуються встановленими правом нормативними координатами для власних (і оцінки інших) дій (бездіяльності), що мають бути юридично ясними, публічно відомими, досить стабільними і справедливо втілюватися в юридично значимій дійсності задля забезпечення права і свободи людини без необґрунтованої шкоди публічним інтересам.

Осмишуючи сутність права та верховенства права можна виокремити такі вимоги принципу верховенства права, які є основою для запобігання та протидії корупції:

а) принцип верховенства права вимагає забезпечення правової визначеності виникнення, перебігу, призупинення, припинення, і навіть відновлення трудових відносин, і навіть правових статусів суб'єктів трудового права. В силу цього, законодавчі та підзаконні акти, а також індивідуальні та колективні договори (угоди) у сфері праці та зайнятості мають бути чіткими, доступними для ознайомлення та розуміння, і при цьому – достатньо передбачуваними. Виконання цієї вимоги дозволяє досягти таких умов соціально безпечного буття суб'єктів трудового права, за яких кожна особа (як працівник і роботодавець, так і треті особи) буде спроможною розуміти свої права та обов'язки (зокрема, рамки реалізації прав, а також рамки поведінки, вихід за які дозволяє стверджувати про зловживання та інші види проявів недоброчесності), щоб мати

можливість сумлінно взаємодіяти у зазначеній сфері соціального життя. Важливість цієї вимоги складно недооцінити, адже правова невизначеність є ключовою умовою для виникнення корупційних практик та інших зловживань у сфері праці та зайнятості;

б) принцип верховенства права вимагає існування та забезпечення державою ефективних та доступних юридичних механізмів для захисту трудових прав громадян від довільних чи незаконних дій з боку інших фізичних чи юридичних осіб, а також з боку держави та суб'єктів громадянського суспільства. Важливість цієї вимоги обумовлена тим фактом, що лише заборони корупційних практик у сфері праці та зайнятості недостатньо, так само, як і створення відповідних суб'єктів запобігання корупції. Досягнення мети протидії корупції та боротьби з корупцією засобами трудового права можливе в тому випадку, якщо державою за допомогою суб'єктів громадянського суспільства створить та забезпечить ефективну діяльність суб'єктів протидії корупції, а також забезпечить усі необхідні умови для реалізації відповідних повноважень;

в) принцип верховенства права вимагає недоторканності права, з чого випливає, що жодний суб'єкт права (це стосується, як правотворців, так і правореалізаторів; включаючи також державу та суб'єктів громадянського суспільства) не можуть вважатися такими, що стоять вище за право та фундаментальні цінності, які впливають з духу права. Важливість цієї вимоги полягає в тому, що через неї в правовій державі гарантується, що всі дії суб'єктів трудового права підпорядковуватимуться праву, а отже, ніхто з суб'єктів цієї галузі права не може здійснювати корупційні діяння, адже вони безпосередньо суперечать самій суті права та порядку, що ґрунтується на праві;

г) принцип верховенства права вимагає, щоб право (отже, правопорядок) було захищене державою, зокрема, шляхом забезпечення позитивної та негативної юридичної відповідальності у сфері дії трудового права. Це означає, що всі суб'єкти трудового права повинні у своїх діях та бездіяльності, а також при прийнятті рішень відповідальним чином усвідомлювали, що їхні діяння та рішення можуть мати юридично та суспільно значущі наслідки, зокрема, і у разі, коли ці суб'єкти вирішують здійснювати корупційні дії або ж ігнорують обов'язки щодо здійснення заходів, спрямованих на запобігання та протидію корупції. Також ця вимога означає, що будь-які протиправні дії суб'єктів трудового права (зокрема, і корупційні) повинні розглядатися як фактичні підстави для притягнення винної особи до юридичної відповідальності відповідного виду;

2) принцип правової законності. Відповідний принцип, як впливає з наукових досліджень [див., напр.: 9; 10], справедливо вважається фундаментальною категорією всієї юридичної науки та практики. Його рівень і стан є головними критеріями оцінки правового життя держави, суспільства та його громадян. Ця позиція аргументується множиною обставин фактичної дійсності. Зокрема, слід зазначити, що законність у широкому сенсі є комплексним соціально-правовим явищем, яке відображає правовий характер організації суспільного і політичного життя, органічний зв'язок права та суб'єктів громадської влади, права і суб'єктів права загалом. Таким чином, законність є соціально-правовим явищем, прямим антиподом якого є корупція.

Часто зміст законності обмежує інтерпретується через вимогу дотримання всіх чинних нормативно-правових актів та утримання суб'єктів права від порушення цих актів. Утім означений підхід невиправдано спрощує проблематику соціально-правової природи законності, односторонньо відбиваючи її сутність та дозволяючи інтерпретувати її через застарілу концепцію «верховенства закону». Крім того, ця обставина може бути

використана для легітимації корупції, якщо корупційні елементи будуть прямо або опосередковано передбачені законом або підзаконними актами як допустимі. Разом з тим, ключовим критерієм, що розділяє правомірні та неправомірні закони, є положення про людину, її права і свободи як найвищу соціальну цінність. Ці права та свободи не можна применшувати, наприклад, важливістю виробничих відносин чи прагненням до короткострокової ефективності ринку праці. Рівень правомірності законів та нормативних актів збільшується завдяки взаємодії та зближенню природного та позитивного права, що відбувається у міру прогресивного розвитку суспільства та людської цивілізації. Вказане у свою чергу стимулює розвиток правосвідомості та несприйняття суспільством й індивідами такого соціального правового явища, як корупція.

Зважаючи на викладене, сучасний принцип законності слід розглядати як правову законність, тобто законність, яка, по-перше, співвідноситься з принципом верховенства права; по-друге, не обмежується простим дотриманням закону, але й також включає дотримання правових норм, що виражаються в інших нормативних актах, включаючи підзаконні акти та договори (угоди), що відповідають праву. Таким чином, принцип правової законності в контексті питання можна визначити, як основоположну ідею, згідно з якою всі суб'єкти трудового права (і трудових відносин) повинні суворо дотримуватись правових норм, закріплених у законах та інших нормативних актах, а також в інших джерелах права.

Отже, виходячи з викладеного, можемо відзначити, що принцип правової законності відіграє ключову роль у запобіганні та протидії корупції засобами трудового права, насамперед тому, що містить у собі, серед іншого, імперативні вимоги антикорупційного характеру. До таких вимог слід віднести, приміром:

а) безумовну відповідність основних законодавчих актів у сфері праці та зайнятості принципам та нормам права, а інших законодавчих, підзаконних актів та договорів (угод) – нормам основних законодавчих актів у сфері праці та зайнятості. Ця вимога забезпечує правову гармонію та передбачуваність нормативно-правовим актом (також договорів та угод), що є критично важливою для запобігання корупції, сприятливою умовою посилення якої є недостатність нормативно-правового забезпечення сфери праці та зайнятості;

б) чіткість та передбачуваність норм чинного законодавства (також положень договорів та угод), що забезпечують їх належне розуміння та уможлиблює повноцінне дотримання всіма учасниками правових відносин. Відповідна вимога в дійсності знижує можливості для маніпуляцій та довільних інтерпретацій законів і підзаконних актів (зокрема, й договорів), які є сприятливим підґрунтям для корупції у сфері праці та зайнятості;

в) створення та забезпечення ефективної дії механізмів контролю та нагляду за виконанням правових норм у сфері праці та зайнятості, що можуть мати безпосередній або опосередкований антикорупційний характер;

г) забезпечення у сфері праці та зайнятості умов, за яких усі суб'єкти трудового права (включаючи державні органи та посадових осіб), будуть вважатися рівними перед законом, що виключає можливість використання у цій сфері практик корупційного лобіювання, здійснення різноманітних діянь, що носять корупційний характер (наприклад, непотизм);

3) принцип людиноцентризму. Принцип людиноцентризму є основним принципом трудового права України, який стверджує, що людина, її права та свободи є найвищою цінністю. Крізь призму цієї основної ідеї визнання, дотримання та захист прав і свободи

людини та громадянина визнається безумовним обов'язком держави. Аналізуючи сутність цього принципу відзначимо, що він цілісно заснований на уявленні про людину як суб'єкта творення, що поєднує творчу самобутність і здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, перебуваючи у різноманітних процесах суспільного буття (зокрема, й у сфері праці та зайнятості). При цьому важливо розуміти, що людина має життєстійкість у світі, що нелінійно змінюється, завдяки комплексу базових цінностей, освоєних знань, навичок і компетенцій. Так, людина, будучи соціальною сутністю, проживає життя, пов'язане з множиною ризиків, включаючи соціальні та корупційні ризики, які можуть нівелювати її творчий та життєстійкий потенціал. Одним із таких ризиків є зіткнення з корупційними діями у сфері праці та зайнятості, що обмежує можливість людини працевлаштуватися, реалізувати право на кар'єру, досягати професійного зростання тощо. Саме тому в сучасному трудовому праві України принцип людиноцентризму є одним з ключових загальноправових принципів, що можна вважати особливою засадничою основою запобігання і протидії корупції, адже цим принципом вимагається:

а) визнання та захист прав людини, внаслідок чого держава (відповідною мірою і суб'єкти громадянського суспільства, серед яких – профспілки та інші організації, що представляють інтереси працездатного населення, яке включене у світ праці та зайнятості) зобов'язуються визнавати за кожною людиною людську гідність, а відповідно – неприпустимість заперечення цієї гідності з будь-яких корупційних мотивів. Діючи відповідним чином держава зобов'язана визнавати та захищати трудові права працівників, забезпечуючи їх доступ до правосуддя та захисту від дискримінації та несправедливого поводження, включаючи також і захист у тих випадках, коли працівники були дискриміновані за корупційними мотивами або внаслідок розкриття ними корупційних схем на підприємстві (в організації, установі). Крім того, на сьогоднішній день слід також говорити і про те, що держава зобов'язується захищати також і роботодавців у тому випадку, коли вони наражаються або вже були піддані ризикам залучення до корупційних практик через неправомірні дії найманого персоналу;

б) забезпечення прозорості та відкритості процесів працевлаштування та інших кадрових процедур, а насамперед – тих, у яких може виявлятися корупція. Цю обставину важко недооцінити, беручи до уваги той факт, що процеси найму, просування по службі, звільнення та ін., у разі, коли вони не є належним чином прозорими та відкритими, надзвичайно адаптивні до використання для задоволення потреб у отриманні неправомірної вигоди за змістом антикорупційного законодавства. При цьому, ця обставина стосується не лише високо корупційно-ризикових галузей (наприклад, працевлаштування та реалізації права на кар'єру в системі охорони здоров'я, у системі органів правопорядку тощо), в яких здійснюються кадрові процедури, а й також в інших менш ризикових галузях економіки;

в) забезпечення соціальної безпеки працівників, що є важливим питанням не лише досягнення необхідного рівня соціальної безпеки держави, а й забезпечення умов, за яких мінімізується толерантність до корупції через те, що соціально захищені працівники менш схильні до ризику опинитися в соціально вразливому становищі, яке може бути використане для залучення такого працівника до корупційної діяльності або неправомірного (корупційним чином мотивованого) переконання такого працівника не розкривати виявлені ним факти корупції в обмін на неправомірну вигоду.

Висновки. Підсумовуючи викладене, важливо наголосити, що низка загальноправових принципів трудового права України у своєму змісті несуть у собі

антикорупційну характеристику, яка дозволяє мінімізувати або ж взагалі не допускати проявів корупції у сфері праці та зайнятості. Зокрема, принцип верховенства права, будучи фундаментальною основою правової держави, відіграє ключову роль у запобіганні та протидії корупції, а в контексті трудового права ця засаднича ідея забезпечує правову визначеність, правовий захист, ідею недоторканності права тощо, що у сукупності формує надійну правову основу для механізмів запобігання та протидії корупції. У свою чергу принцип правової законності, будучи основним принципом правової держави, відіграє критичну роль у запобіганні та протидії корупції, а саме – забезпечує юридичну визначеність, контроль і нагляд, прозорість і відповідальність, а також рівність перед законом, що в сукупності формує умови, за яких корупційні дії стають більш складними та ризикованими, що суттєво знижує їх поширеність серед працівників (принаймні доти, доки правові засади запобігання корупції також належно поєднуються з організаційними засадами протидії цьому соціально-правовому явищу). Також у цьому питанні важливо звернути увагу на принцип людиноцентризму, який вимагає визнання та захисту прав людини, прозорості здійснення кадрових процедур, справедливої винагороди, рівності можливостей, ефективних механізмів контролю та соціального захисту працівників. Відповідно цей принцип мінімізує ризики для соціальної безпеки працівника, що дозволяє йому: з одного боку, не залучати себе до корупційних практик; з іншого боку – виконувати антикорупційну функцію в якості сумлінного та добросовісного працівника (зокрема, заявляти про всі випадки виявленої ним корупції на підприємстві, в організації, установі – бути викривачем корупції).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабич Н.О. Загальноправові принципи механізму правового регулювання реалізації соціальної функції держави. *Соціальне право*. 2022. № 4. С. 5-11. doi:10.32751/2617-5967-2022-04-01.
2. Белоусов В.Д. Загальноправові принципи соціальної безпеки України. *Юридичний вісник*. 2023. Вип. 6 (53). С. 39-43. doi:10.32782/ruuv.v6.2023.8.
3. Дяченко О.А. Загальноправові принципи реалізації прав осіб з інвалідністю у сфері трудових відносин. *Соціальне право*. 2021. № 2. С. 90-95.
4. Остапенко Ю.О. Принципи реалізації трудових прав працівника. *Знання європейського права*. 2021. № 2. С. 61-65. doi:10.32837/chern.v0i2.206.
5. Павліченко В.М. Принципи соціально безпечного перебігу трудових відносин з працівниками митних органів. *Соціальне право*. 2023. № 1. С. 51-57. doi:10.32751/2617-5967-2023-01-08.
6. Єршоменко В.В. Принципи трудового права в аспекті правозастосування. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 122-131.
7. Hannikainen I.R., Flanagan B., Prochownik K. The Natural Law Thesis under Empirical Scrutiny. *Experiments in Moral and Political Philosophy* / Ed. by H. Viciano, A. Gaitán, F. Aguiar. New York: Routledge, 2023. P. 23-42. doi:10.4324/9781003301424.
8. Uzomah M.M.A Critical Treatise on Hans Kelsen's Pure Theory of Law. *Journal of African Studies and Sustainable Development*. 2022. P. 151-180.
9. Ayuni M.S. The Principle of Legality in the Perspective of Human Rights. *Jurnal Ruang Hukum*. 2022. Vol. 1 (2). P. 33-38. doi:10.58222/juruh.v1i2.264.
10. Corrado M.L. The Takings Doctrine and the Principle of Legality. *The Routledge*

Handbook of the Philosophy and Science of Punishment. New York: Routledge, 2020. P. 366-376.
doi:10.4324/9780429507212.

УДК 346.3

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-01-02

Коваленко Р. І.,
к.ю.н. асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Денисюк М. О.
PhD. асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

Дослідження присвячене аналізу доктринальних підходів до моделей соціального діалогу в контексті сучасних соціально-економічних викликів. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації механізмів соціального діалогу до змін на ринку праці, глобалізаційних процесів та євроінтеграційних прагнень України. У статті розглядаються різні моделі соціального діалогу, що сформувалися в європейських країнах та світі, їх особливості та характеристики. Автори аналізують підходи до класифікації моделей соціального діалогу, представлені в роботах українських дослідників. Розглядаються такі моделі як трипартизм, біпартизм, а також національні моделі - німецька, французька, британська, шведська, американська та інші. Особлива увага приділяється інноваційній мультипартивній моделі, яка передбачає залучення організацій громадянського суспільства до соціального діалогу. У дослідженні підкреслюється важливість ролі держави, профспілок та роботодавців у формуванні ефективних моделей соціального діалогу. Автори зазначають, що кожна модель має свої унікальні характеристики, переваги та недоліки, які відображають специфіку соціально-економічного розвитку та культурно-історичні традиції відповідних країн. Це підкреслює необхідність гнучкого підходу до впровадження практик соціального діалогу в різних національних контекстах. Дослідження має практичне значення для України, яка перебуває у процесі розвитку власної моделі соціального діалогу, оскільки дозволяє врахувати кращі світові практики та адаптувати їх до українських реалій.

Ключові слова: соціальний діалог, моделі соціального діалогу, трипартизм, біпартизм, мультипартивна модель, соціальне партнерство, трудові відносини, профспілки, роботодавці, держава, соціально-економічний розвиток, євроінтеграція, глобалізація, ринок праці.

The study analyzes doctrinal approaches to social dialogue models in the context of current